

УДК 675.11

ПЕРГАМЕНТ: ВІД СТАРОДАВНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ

Студ. Т.О. Колесник, гр. МгШХ-15

Ст. викл. Л.А. Майстренко

Наук. керівник проф. О.А. Андрєєва

Київський національний університет технологій та дизайну

Пергамент (у роботах з історії зазвичай пергамен) – недублена шкура тварин, яка являє собою зелену чи знезелену висушену голину. У минулому пергамент застосовувався як основний матеріал для письма. До виникнення книгодрукування на пергаменті були написані основні письмові пам'ятки стародавності. Матеріал «пергамент» отримав назву від міста Пергам в Малій Азії, де у II столітті до н.е. в результаті гострого дефіциту папірусу місцеві майстри взяли за винахід матеріалу для сувоїв.

Розрізняють такі види пергаменту: для письма, для деталей ткацьких верстатів (гонків), для привідних ременів і музичний пергамент (для барабанів). Для виготовлення пергаменту використовували шкури овець, баранів, телят, свиней та інших тварин. При виробництві велену (особливо м'якого виду пергаменту) використовували шкури новонароджених і мертвнонароджених ягнят, а також телят. На півдні Європи в середні віки використовували козячі й овечі шкури, в Німеччині та Франції – переважно телячі. Зі шкури віслуків пергамент не виробляли. Пергамент на 95 % складається з колагену, також у ньому присутні еластин, глікопротеїни, жири та мінеральні речовини. Колагенові волокна в пергаменті склеєні у безструктурну рогоподібну масу, частіше прозору. Пергамент володіє відносно великою міцністю при розриві, у сильно натягнутому стані під час удару дерев'яним предметом видає чистий звук.

Виготовлення пергаменту був дуже складним і тривалим процесом. Зняту з молодої тварини шкуру промивали чистою водою, після чого її опускали в чан з вапном та витримували від трьох до десяти днів в залежності від температури навколишнього повітря та промивали у воді. Після цього видаляли волосяний покрив. Потім шкури натягували на дерев'яні рами і відділяли від дерми нижній шар шкіри – підшкірну клітковину, шліфували та вигладжували пемзою. Під час останньої операції в пергамент втирали крейдяний порошок, що всмоктував жир, не видалений у попередніх обробках. Крім цього, крейдяний порошок робив пергамент більш світлим та однорідним за кольором. Для відбілювання пергаменту в нього також втирали борошно, яєчний білок або молоко.

При виготовленні матеріалу для письма після відбілювання шкіру знімали з рами, її обрізавши краї, отримували аркуш. Його складали навпіл у зошит із двох частин, які можна було скласти ще раз у зошит меншого розміру з чотирма аркушами. Таким чином зошити могли вмещати від двох до дванадцяти аркушів. Оскільки пергамент від сухості та вологості міг змінити свою форму, до рукописних книг прикріплювали застібки або зав'язки, за допомогою яких притискувались пергаментні аркуші. Складені один на одній і скріплені, як воскові таблички, вони відродили форму документа – «кодекс». Якість пергаменту залежала від того, де його виготовляли. Найдешевшою була шкіра, виготовлена у південних районах. Там ретельно обробляли тільки міздряний бік шкіри, в результаті чого на лицьовій стороні були залишки волосяного покриву. На півночі Європи пергамент піддавався двосторонній обробці й був білим і гладеньким з обох сторін, тому і коштував в рази дорожче.

Бурхливе зростання друкарства призвело до скорочення використання пергаменту, оскільки так як його ціна і складність виготовлення, а також обсяг виробництва вже не задовольняли потреб видавців. Наприклад, для виготовлення монументального формату повної Біблії були потрібні шкури приблизно 500 тварин.

Відтоді і до наших днів пергамент став використовуватися в основному художниками, а для книговидавання – лише у виняткових випадках.